

‘Door de lessen kom ik stapjes verder’ – Bestrijding Laaggeletterdheid in het Praktijkonderwijs

1 januari 2010

Auteurs: Maud van Druenen, Esther Steenbeek-Planting

Volume: 13

Nummer: 2

Pagina's: 1-5

Documenten

- [alfanieuws_jrg13_015.pdf](#)

De titel 'Door de lessen kom ik stapjes verder' voor de bestrijding van laaggeletterdheid in het praktijkonderwijs in 2009 won het expertisecentrum Nederlands met het project 'Bestrijding laaggeletterdheid in het praktijkonderwijs' de alfabetiseringsprijs in de categorie voorkomen van taalachterstanden. De prijs is door het ministerie van OCW ingesteld in het kader van het aanvalsplan laaggeletterdheid van 2007. Het interventieprogramma richt zich op het bevorderen van functionele lees- en schrijfvaardigheden bij leerlingen met lees- en spellingproblemen in het praktijkonderwijs. Uit onderzoek bleek dat het lees- en spellingniveau van de leerlingen die ermee werken verbetert. Maud van Druenen en Esther Steenbeek-Planting leggen uit hoe het programma in elkaar zit. Maud van Druenen, Esther Steenbeek-Planting, Expertisecentrum Nederlands, Nederlands en Radboud Universiteit Nijmegen. Het interventieprogramma voor het praktijkonderwijs en spellingstrategieën met elkaar verweven. Het interventieprogramma voor het praktijkonderwijs bevat een leesvloeiendheidsstraining volgens de Ralfi Steenbeek-Planting Popma Goei Jacobs Kleijnen 2006. Het programma bestaat uit 36 sessies van elk 40 minuten waarbij leerlingen bovendien wordt computerondersteuning geboden. Onderaan met lees- en spellingproblemen twee keer per week in andere met een compenserend softwareprogramma en een kleine groep begeleiding krijgen. Het interventieprogramma voor woordleerprogramma de taakgerichte aanpak is ingebed in woordleerprogramma. Het aanbod van leesstrategieën, schrijfstrategieën, sociaal-emotionele begeleiding volgens de principes van het oplossingsgericht werken. Trainingen geïntegreerd oplossingsgericht werken binnen het interventieprogramma. Het interventieprogramma wordt uitgegaan van sociaal-emotionele het principe van oplossingsgericht werken. Leerlingen leren ondersteuning zich richten op oplossingsstrategieën in plaats van op de leesvloeiendheid. Ralfi principes ervaren de nadruk ligt

op de sterke problemen die zij ervaren kanten van de leerlingen en het opdoen van succes ervaringen inleidend oplos aan het begin van de sessies vindt er een inleidend oplos singsgericht gesprek plaats ook tijdens tijdens de interventieperiode worden regelmatig terugkoppelingsgesprekken gevoerd de leerling krijgt hierdoor de mogelijkheid zijn eigen leerproces mede te bepalen de begeleider helpt de leerling om gericht te blijven op positieve veranderingen en kleine stapjes in de richting van de gewenste verandering het interventie alfa nieuws nummer 2 jun junii 2010 201 0 1 n o e r o e l 0 e p 1 op welke manier vormen de moeilijkheden met lezen en of spellen een probleem voor jou braams 2006 zie ook van de craats 2008 de letters in 2 hoe heb je deze problemen tot nu toe weten op te het woord ralfi staan voor de principes waai deze methode lossen te verminderen doorvragen zeker 3 of 4 van uitgaat manieren van aanpak laten noemen opschrijven en complimenten geven 3 ik zou graag wat beter in beeld krijgen hoe jij zelf denkt r repeated reading met tussenpozen herhaald lezen dat je omgaat met lees en of spellingmoeilijkheden van eenzelfde stuk tekst als nul is dat je hier niet goed mee omgaat en tien dat a assisted reading leerlingen worden ondersteund bij je er voldoende mee kunt omgaan waar zit je dan nu het lezen 4 waarom geef je er dit cijfer aan en niet meer of l level er wordt gewerkt met een tekst van een minder relatief hoog niveau dat de leerling zelfstandig nog doorvragen zeker 3 of 4 motivaties voor het toegekende niet aankan cijfer naar voren laten brengen samenvatten wat f feedback leerlingen krijgen directe feedback op genoemd is en complimenten geven aarzelend of foutief gelezen woorden maar ook 5 hoe ben je in van nul tot x gekomen en wat hielp je heldere positieve feedback daarbij i interaction en instruction er is interactie over de idem als 4 inhoud van de tekst en er wordt instructie gegeven 6 waaraan zou je merken dat het cijfer hoger is geworden bij onder andere het lezen en begrijpen van lange doorvragen tot 2 of 3 punten zijn genoemd woorden 7 waar zouden anderen dit aan merken principes ralf i methode idem als 6 8 wat kun je zelf doen en hoe kunnen wij je helpen om dit hogere cijfer te bereiken het interventieprogramma werkt met vier leesronden of doorvragen zeker 2 of 3 ontwikkelpunten laten noemen leescycli in elke leesles worden twee leesronden doorlopen en noteren tijdens de eerste leesronde leest de begeleider een nieuwe 9 op wat voor manier leer jij het beste wat helpt jou tekst voor die minimaal op het hoogste instructieniveau van 10 hoe kunnen we je daarin ondersteunen alle leerlingen in de interventiegroep ligt de tekst sluit aan 11 welke afspraken kunnen we maken voor het vervolg bij de belevingswereld van de leerlingen de begeleider gaat en wie neemt het initiatief daartoe een gesprek aan over de betekenis van woorden en de context waarin ze voorkomen moeilijke woorden worden verdeeld uit steenbeek planting kleijnen 2010 in fonologische en morfologische stukken zodat leerlingen voorbeeld gespreksvragen bijjongvolwassenen met lees en/of de structuur van woorden beter kunnen herkennen hierna spelling problemen lezen de leerlingen de tekst zelfstandig en stil voor zichzelf tot slot wordt de tekst hardop aan elkaar voorgelezen als programma voorziet na elke interventiesessie in het bijhou een leerling een woord fout leest of te lang wacht met lezen den van een logboek op deze manier denkt de leerling nog wordt het woord direct voorgezegd de lees cyclus van voor maals na over wat hij geleerd heeft en

bij welke vakken dit lezen stillezen en hardop aan elkaar voorlezen wordt aan ook toepasbaar zou kunnen zijn de begeleidingsprincipes het eind van de sessie herhaald tijdens een volgende sessie van oplossingsgericht werken kunnen de leerling helpen om wordt opnieuw dezelfde tekst gelezen en worden nogmaals zijn eigen krachten en hulpbronnen te vinden en de door twee leesronden doorlopen l i l en iv hem gewenste veranderingen te realiseren aan de slag met ralfi leesprocedure ralfi als een docent een leestraining geeft moet de training altijd om de leesvloeiendheid de vaardigheid om teksten moei functioneel zijn en dus aansluiten bij wat de jong volwas teloos en met geautomatiseerde leestechneik te lezen te sene nodig heeft voor zijn studie stage of beroep steenbeek bevorderen wordt de ralfi procedure ingezet smits planting kleijnen 2010 de leestekst moet niet te lang z1 alfa nieuws nummer 2 juni 2010 n o e r o e l 0 e p l uister goed en lees mee luister goed en lees mee lees de tekst voor de laat stc keer hardop je wordt geholpen door een andere leerling l ees voor jezelf de nieuwe lees voor jezelf de tekst lees voor jezelf de tekst tekst door door door fit lees de tekst hardop een fit lees de tekst voor de twee lees de tekst voor de derde draai nu de rollen om jij helpt een andere leerling met lezen andere leerling helpt je met de keer hardop een andere keer hardop een andere het lezen van de tekst leerling helpt je met het lezen van de tekst leerling helpt je met lezen lees de tekst fluisterend voor draai nu de rollen om laat draai nu de rollen om de een andere leerling lezen en draai nu de rollen om help hem of haar daarbij zijn maximaal een pagina daarnaast is het belangrijk dat een spellingstrategieen begeleider de tekst correct voorleest en tijdens het leesproces om de nederlandse spelling te verbeteren wordt gebruik feedback geeft dit voorkomt dat de uitspraak van woorden ver gemaakt van de methode strategisch spellen kleijnen keerd wordt aangeleerd tekst naar spraaksoftware zie inzet erkens tak smeets van berkel 1994 deze aanpak van iet of de door de begeleider op mp3 ingesproken tekst gaat uit van verschillende soorten woorden die elk om een kunnen eveneens ondersteunend werken de werkwijze van eigen benaderingswijze vragen grofweg is het onderscheid herhaald lezen is vooral effectief wanneer zowel leessnelheid tussen luisterwoorden bijvoorbeeld plotsklaps regelwoor als leesnauwkeurigheid verbeterd moet worden den bijvoorbeeld hollenjollen word wordt en inprentwoorden bijvoorbeeld fauteuil als uitgangspunt genomen om leerlin leesstrategieen gen te laten oefenen volgens wetmatigheden en inprentingen het interventieprogramma besteedt aandacht aan het ontwik de indeling in deze drie soorten woorden maakt inzichtelijk kelen van leesstrategieen om het tekstbegrip te optimaliseren welk type spellingfouten leerlingen maken en welke strate moet een leerling immers ook leren hoe hij teksten moet gieen ze al dan niet ten onrechte toepassen ze oefenen aanpakken hierbij wordt gebruikgemaakt van een syste hiermee door hun foutgespelde woorden in een oefenschema matische training ontwikkeld door van ijzen-doorn 1998 zie onderstaand voorbeeld in te vullen zo worden strategieen aan de hand van de gelezen teksten worden verschillende geoefend om de indeling toe te passen in zelf geschreven strategieen behandeld zo vertelt de begeleider hardop wat de teksten de woorden in de ralfi tekst worden daarnaast als kernwoorden zijn en hoe hij tot een samenvatting komt op basis gebruikt waarmee leerlingen de

verschillende spelling deze manier maakt hij zijn denkproces zichtbaar rolwisselend categorieen kunnen oefenen in zelfgeschreven teksten leren met ondersteuning van de begeleider past de leerling de strategie daarna zelf toe r wat had ik moeten doen om het woord goed te schrijven rolwisselend had ik goed moeten had ik een regel had ik dit woord van luisteren moeten toepassen buiten moeten leren strategieen cooperatief leren luisterfout goede regelfout goede inprentfout goede woord woord woord voorspellen 1 begeleider maakt zijn denkproces y iets fiets han hand compjuter computer vragen stellen zichtbaar samenvatten 2 begeleider laat anderen hun staart straat handoek handdoek kaud koud ophelderen van denkproces zichtbaar maken moeilijke woorden 3 begeleider helpt hen daarbij systematische training van ijzendoorn 1998 oefenschema alf a nieuws nummer 2 juni 2010 1 n o e r o e l 0 e p titel hoofdpersonen detective pim op jacht naar de moord slachtoffer detective detective pim kreeg een melding van de politie dat dader annabel was vermoord en hij ging op zoek naar de dader hij ging naar de plek waar annabel is vermoord annabel is vermoord op het vliegveld plaats er lag heel veel bloed naast en een mes tijd detective pim ging met de piloot praten de piloot moest probleem landen in parijs dat moest hij van de dader detective moet onderzoeken wie de misdaad heeft en toen de dader bij parijs was ging hij naar zijn hotel zijn gepleegd maar de detective heeft maar een paar aanwijzingen koffers pakken toen hij de koffers had gepakt ging hij met het wapen en naast het wapen lagen twee opmerkelijke de auto naar belgie detective pim kreeg een melding van de hoe lost hij zij dit op politie dat de dader gevlucht was naar belgie en detective pim ging naar belgie toe en volgde de dader toen hij stopte gebeurtenissen en oplossing pakte detective pim de dader de politie stopte de dader voor eeuwig in de gevangenis schrijfpdracht afloop gemaakt kan worden de leerlingen van wie de meesten nog nooit zelf een tekst hebben geschreven vinden dit geweldig en zijn erg trots op hun zelfgeschreven boek hierboven staat moraal het verhaal van een van de leerlingen stappenplan schrijfpdracht het interventieprogramma maakt gebruik van compen serende tekst naar spraaksoftware zoals sprint plus en kurzweil zie handzame overzichten ict en technische schrijfstrategieen maatjes bij dyslexie te downloaden via masterplan het interventieprogramma besteedt aandacht aan het dyslexie nl producten compenserende software heeft als gebruik van schrijfstrategieen waarbij de principes van doel de problemen die zich met lezen en spelling voordoen van elsacker en verhoeven 2001 als uitgangspunt worden te ondervangen bijvoorbeeld door middel van het voorlezen genomen het schrijven van een tekst wordt via een stap van een getypte tekst de realspeak stem leest ook teksten penplan aangeboden zie bovenstaand voorbeeld de leer voor die de leerling zelf intypt door directe auditieve feed lingen schrijven in de ene les een aantal ideeën op die ze back hoort de leerling meteen wanneer een zin niet goed in een volgende les gestructureerd uitwerken met behulp loopt in een aantal gevallen wordt duidelijk dat de spelling van het stappenplan en door hun schrijfproduct te evalueren van een woord niet correct is denk aan bomen versus bom ren verbeteren de leerlingen hun tekst en leren ze hoe ze men leerlingen leren met dit programma kritisch te luiste het schrijven van teksten systematisch kunnen aanpakken ren naar een tekst en hierna hun tekst aan te passen sprint de

schrijfoopdrachten worden aangeboden vanuit een bete plus biedt een woordvoorspellingsfunctie genaamd skippy kenisvolle context en herkenbare aanleidingen denk hier wanneer het begin van een woord getypt wordt geeft bij aan het schrijven van een artikel voor de schoolkrant skippy een lijst met woorden die beginnen met dezelfde een verslagje voor de website van de school of het opstellen letters en zo mogelijk ook passen in de zinsstructuur van een brief aan een andere leerling een van de opdrachten leerlingen vinden het erg prettig om tijdens het schrijven van het interventieprogramma is het schrijven van detective en lezen ondersteund te worden door deze software verhalen waar samen met de leerlingen een heuse roman van er kunnen ook softwareprogramma's gebruikt worden waar 41 alfa nieuws nummer 2 juni 2010 n o e r o e l 0 e p goede voorleeshulp goede schrijfhulp tijkonderwijs en verschillende doelgroepen die er gebruik van willen maken waardevolle handvatten die ter beschik synthetische voorlees spellingcontrole king staan om laaggeletterdheid op een bewezen werkzame stem woordvoorspelling manier aan te pakken leessnelheid aanpassen voorlezen eigen teksten tekst vergroten homofonen hoe nu verder voorleestekst markeren op dit moment wordt er in het kader van het programma verder samenvatting markeerstiften onderwijs bewijs van het ministerie van ocw een groot segmentatie schalig onderzoek uitgevoerd naar de effectiviteit van het interventieprogramma in verschillende schoolcontexten naast een opsomming voordelen skippy softwareprogramma interventieprogramma voor het praktijkonderwijs wordt er onderzoek gedaan naar het interventieprogramma nederlands voor vmbo havo en vwo in het kader van onderwijs bewijs mee woorden en hun betekenis worden geleerd voorbeelden wordt onder andere gewerkt aan een uitbreiding van het van gratis te downloaden programma's zijn overhoor interventieprogramma voor het praktijkonderwijs met door overhoor ni teach2000 teach2000 ni en wrts gaande leerlijn hierdoor wordt het mogelijk het programma wrts nl de programma's worden door het merendeel van de klassikaal als differentiatiemogelijkheid in te zetten leerlingen als leuk prettig en fijn ervaren een van de leerlingen vertelde trots dat hij een toets voor engels moest maken de referenties woorden had ingevoerd bij overhoor en een 9 5 had gehaald craats 1 van de 2008 ralfi in de ant2 klas in alfa nieuws ii resultaten effedonderzoek druenen m van e g steenbeek planting r kleijnen 2007 lees effe-tonderzoek van druenen steenbeek planting kleijnen en spellinginterventie in het praktijkonderwijs de moeite waard in 2007 2008 kleijnen steenbeek planting verhoeven 2008 remediaal i pp 19 27 heeft laten zien dat werken met het interventieprogramma voor elsacker w van l t w verhoeven 2001 interactieflezen en schrijf het praktijkonderwijs loont de deelnemende interventieleerlingen naar motiverend lees en speuingonderwijs in de midden en bovenbouw lingen lieten een grotere toename in spellingvaardigheid zien van het basisonderwijs nijmegen expertisecentrum nederlands dan de controleleerlingen die reguliere remedial teaching ij zendoom t van 1998 begrijpend lezen door rolwisselend leren lisse ontvingen deze vooruitgang op spelling mag extra bijzonder swets zeitlinger genoemd worden omdat spellingvoortgang vaak moeilijker kleijnen r 1 erkens w tak j smeets a j van berkel 1994 te realiseren is dan voortgang bij het lezen daarnaast strategisch spellen lisse swets zeitlinger lieten de interventieleerlingen in tegenstelling tot de

con kleijnen r e g steenbeek planting l verhoeven 2008 toetsen troleerlingen een
significante vooruitgang in lees niveau en interventies bij dyslexie in het voort-
gezet onderwijs nederlands en de zien namelijk in leesaccuratesse bij het lezen
van meerlet moderne vreemde talen nijmegen expertisecentrum nederlands ter-
gripige pseudowoorden dit wijst erop dat leerlingen door smits a t braams 2006
dyslectische kinderen leren lezen het volgen van het interventieprogramma min-
der fouten individuele groepsgewijze en klassikale werkvormen voor de behandel-
ing van maken bij het omzetten van het geschreven woord in een leesproblemen
amsterdam boom klankvorm zodat de accuratesse bij de woordherkenning op
steenbeek planting e g m van druenen 2009 2010 nationale grond van fonolo-
gische informatie toeneemt het onderzoek alfabetiseringsprijs pro in de schijnwer-
pers remediaal i pp is i7 liet ook zien dat het interventieprogramma geschikt is
voor steenbeek phmting e g r kleijnen 2010 begeleiding van jong zowel zeer
zwakke lezers als voor zwakke lezers binnen het volwassenen met dyslexie in
studie en beroepspraktijk in a geudens praktijkonderwijs beide groepen laten ef-
fect van interventie d baeyens k schraeyen k maetens red jongvolwassenen met
dys zien niet onbelangrijk 95 van de deelnemende leerlingen lexie diagnostiek en
begeleiding in wetenschap en praktijk acco leuven vond de interventiesessies
plezierig en meer dan de helft van steenbeek planting e g a popma s l goei a ja-
cobs de leerlingen is lezen leuker gaan vinden het lesmateriaal r kleijnen 2006 in-
terventieprogramma voor het praktijkonderwijs blijkt effectief evidence based en
geschikt voor gebruik in implementatie van het protocol dyslexie voortgezet onder-
wijs nijmegen de praktijk hiermee zijn het voor andere scholen voor prak exper-
tisecentrum nederlands alfa nieuws nummer 2 juni 2010 1 1